

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ УКРАЇНИ, КРАЇН ЄС ТА США ЩОДО ПРИСВОЄННЯ ПРОДУКТАМ ХАРЧУВАННЯ СТАТУСУ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ

О.В. Арнаута, кандидат ветеринарних наук

Г.М. Гуцал, студентка магістратури

В останні роки у багатьох країнах світу, а також і в Україні, у харчовій промисловості приділяють все більше уваги виробництву функціональних харчових продуктів. В умовах тотальної урбанізації і погіршення екології, споживання таких продуктів стає дедалі необхідним для охорони здоров'я людей. Одночасно з розвитком харчових технологій змінюється також і нормативно-правова база.

***Ключові слова:** нормативно-правова база, функціональні харчові продукти, сертифікація, маркування, Україна, країни ЄС, США.*

Функціональні харчові продукти (ФХП) – це продукти, які є частиною звичайного раціону і окрім поживних властивостей позитивно впливають на ті чи інші функції організму, завдяки чому при їх регулярному вживанні знижується ризик виникнення хронічних захворювань. Обіг функціональних харчових продуктів у світі становить десятки мільярдів доларів США і кожного року зростає на 15-20%. До функціональної їжі не належать препарати, вироблені з харчових продуктів, які реалізують у вигляді таблеток, пігулок, порошків та інших медичних форм (nutraceuticals). Зацікавленість держав у виробництві функціональних харчових продуктів є очевидною, адже вони мають профілактично-лікувальні властивості та зменшують ризики виникнення багатьох захворювань, що в цілому покращує загальний стан здоров'я населення [2, 3].

До основних категорій функціональних інгредієнтів харчових продуктів належать: вітаміни, мінеральні речовини, глікозиди та ізопреноїди, поліненасичені жирні кислоти, харчові волокна (клітковина, дієтичні, рослинні, грубі, баластні речовини), олігосахариди, стійкі крохмалі, амінокислоти, пептиди, які проявляють фізіологічну активність, окремі ферменти, антиоксиданти, пробіотики [7].

Функціональний харчовий продукт може бути вироблений шляхом: видалення компонента з негативним фізіологічним ефектом; збільшення вмісту компонента з позитивним фізіологічним ефектом; додавання нового компонента з позитивною фізіологічною дією; покращення доступності для організму людини компонентів їжі, які позитивно впливають на її здоров'я [4, 5, 8, 9].

Мета досліджень полягає у вивченні, аналізі та порівнянні особливостей процедур надання харчовим продуктам статусу функціональних в Україні, країнах ЄС і у США, а також демонстрація недоліків і переваг сертифікації функціональних харчових продуктів у різних країнах, з подальшими рекомендаціями щодо поліпшення та вдосконалення системи сертифікації та обігу функціональних харчових продуктів на українському ринку.

Матеріали та методи дослідження. Нормативно-правові акти України, США та ЄС, періодичні друковані видання, навчально-методична література, інтернет ресурс; системний підхід, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

Результати досліджень. На Українському ринку функціональних харчових продуктів (ФХП) домінують продукти масового попиту, основними характеристиками яких для споживачів є натуральний і збалансований склад. Споживання таких продуктів в Україні постійно зростає. Процедура отримання ними статусу функціональних в Україні з багатьох позицій не узгоджується з європейською та США.

Зокрема, нормативно-правова база України щодо функціональних харчових продуктів частково висвітлена у Законах України «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про санепідблагополуччя населення», «Про захист прав споживачів», «Про рекламу»; підзаконному акті – Постанові уряду від 26 липня 2006 року № 1023 Про реалізацію статті 28 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів». Відповідно до діючих норм, в Україні для того, щоб харчовий продукт став функціональним, йому необхідно пройти санітарно-епідеміологічну експертизу та якісно-кількісний аналіз компонентів. Тому, визначення функціональності продукту встановлюється за вмістом того чи іншого компонента, що має позитивний вплив. Експертизу функціональних харчових продуктів проводять установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби, уповноважені головним державним санітарним лікарем України. При маркуванні без дозволу центрального органу виконавчої влади у сфері охорони здоров'я забороняється надавати на етикетці інформацію про дієтичні та функціональні властивості харчового продукту [1, 7].

Для того, щоб ФХП був зареєстрований і дозволений для обігу в ЄС необхідно вказати його специфікації, ефект дії, походження всіх компонентів нової їжі, відомі наслідки його вживання людиною, інформацію щодо токсикологічної та мікробіологічної дії. Нормативно-правова база ЄС щодо функціональних харчових продуктів визначається регламентом 178/2002/ЄС, від 28 січня 2002 року «Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення процедур у галузі безпеки харчових продуктів»; Директивою Європейського Союзу 2002/46/ЄС від 10 червня 2002 року, яка містить список вітамінів та мінералів, дозволених для використання в харчовій промисловості, а також мінімальних та максимальних рівнів наявності їх у харчових продуктах. За сертифікацію функціональних харчових продуктів в ЄС відповідають незалежні наукові

лабораторії уповноважені органом з сертифікації харчових продуктів. Маркування забезпечує точність та обґрунтованість інформації, що їх супроводжує. Жорсткі норми застосовуються до характеристик на кшталт «низький вміст жиру», «продукт, багатий на протеїн» чи «зменшений вміст цукру». Тільки ті харчові товари, що відповідають визначеним загальноєвропейським стандартам якості, можуть супроводжуватися відповідною інформацією [1, 7].

У США, щоб продукт став функціональним, необхідно довести лікувальну або профілактичну його дію (або компонентів) на організм людини за результатами клінічних досліджень. Нормативно-правова база США щодо функціональних харчових продуктів складається з акта харчових продуктів, ліків та косметики (FDCA) від 1990 року, що забезпечено нормами FDA (Міжнародна установа, що контролює якість харчових продуктів та ліків). Експертизу ФХП у США здійснюють лікувальні та профілактичні заклади, уповноважені FDA на проведення відповідних клінічних досліджень та збір статистичної інформації. У США, згідно із Законом «Про маркування» виробник повинен надати на етикетці інформацію про корисні компоненти продукту. Крім цього, закон дозволяє вводити добре аргументовану інформацію про корисні і оздоровчі властивості продукту [1, 7].

Висновки

1. Українське законодавство не регламентує правил маркування та реалізації споживачам функціональних харчових продуктів, що не сприяє їх популяризації і відповідно широкому використанню;

2. Українське законодавство приділяє мало уваги нормам, які вимагають від виробників проведення клінічних досліджень та наукового підтвердження, що їх продукт дійсно поліпшує стан здоров'я споживача.

3. Відповідним державним органам необхідно розробити такі норми, при яких надання харчовому продукту статусу функціонального

залежало б виключно від результатів проведених клінічних науково досліджень і обґрунтованих;

4. Для активації і стимулювання ринку функціональних харчових продуктів в Україні потрібно скоротити термін їх сертифікації;

5. У чинне законодавство потрібно внести норми, які б зобов'язували виробників відповідно маркувати харчові продукти, що мають статус функціональних;

6. Заклади торгівлі зобов'язати виділяти окремі полиці або стелажі саме під функціональні харчові продукти.

Список літератури

1. Стаття 29, Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів». www.vetcontrol.org.

2. Аминова И.Я. Кондитерские изделия функционального назначения с добавлением овсяной муки / И.Я. Аминова, М.Ю. Тамова, В.К. Кочетов // Известия вузов. Пищ. технология. – 2010. – № 1. – С. 121-122.

3. Арутюнова, Г.Ю. Функциональные пищевые изделия на основе косточковых плодов / Г.Ю. Арутюнова, Л.Я. Родионова // Известия вузов. Пищ. технология. – 2008. – № 1. – С. 39-41.

4. Дуденко Н.В., Павлоцька Л.Ф. Фізіологія харчування. / Н.В. Дуденко – Харків: НВФ “Студцентр”. 1999. – 392 с.

5. Капрельянц Л.В., Іоргачова К.Г. Функціональні продукти. / Л.В. Капрельянц – Одеса: Друк, 2003. – 312 с.

6. Функциональные пищевые продукты: некоторые технологические аспекты в общем вопросе. / А.А. Кочеткова, В.И. Тужилкин // Пищевая промышленность. – 2003. – № 5. – С. 8-10.

7. Сирохман І.В. Товарознавство харчових продуктів функціонального призначення: Навчальний посібник / І.В. Сирохман – К. : Центр учбової літератури. – 2009. – 543 с.

8. Смоляр В.І. Фізіологія та гігієна харчування. / В.І. Смоляр – К.: Здоров'я. – 2000. – 336 с.

9. Хуршудян С.А. Функциональные продукты питания: проблемы на фоне стабильного роста / С. А. Хуршудян // Пищ. пром-сть. – 2009. – № 1. – С. 8-9.

ОСОБЕННОСТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ БАЗЫ УКРАИНЫ, СТРАН ЕС И США КАСАТЕЛЬНО ПРИСВОЕНИЯ ПРОДУКТАМ ПИТАНИЯ СТАТУСА ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ

А.В. Арнаута, Г.М. Гуцал

В последние годы во многих странах мира, а также и в Украине, в пищевой промышленности уделяют все больше внимания производству функциональных пищевых продуктов. В условиях тотальной урбанизации и ухудшения экологии, употребление таких продуктов становится всё более принципиальным в контексте охраны здоровья людей. Вместе с развитием пищевых технологий изменяется также и нормативно-правовая база.

Ключевые слова: нормативно-правовая база, функциональные пищевые продукты, сертификация, маркировка, Украина, страны ЕС, США.

PECULIARITIES OF LEGAL FRAMEWORK OF UKRAINE, THE EU COUNTRIES AND THE USA ON ASSIGNING FOOD THE STATUS OF FUNCTIONAL

O.V. Arnauta, G.M. Gutsal

In recent years, food industry pays more attention to the production of functional foods in many countries, including Ukraine. In terms of total urbanization and environmental degradation, consumption of these products is becoming fundamental in the context of public health. Along with the development of food technology is also evolving the regulatory framework.

Key words: legal framework, functional foods, certification, labeling, Ukraine, the EU countries, the USA.